

Arhiv družboslovnih podatkov

Gradivo vezano na raziskavo
Novinarstvo v socialistični Jugoslaviji in imaginariji medijev skozi občinstvo, 2021
ADP-IDNo: MEDJUG21

DOI: https://doi.org/10.17898/ADP_MEDJUG21_V1

Matrica za vodenje intervjuja

Časovna razdelitev intervjuja	
Življenjska obdobja	Referenčni dogodki
<i>(otročstvo)</i> Predšolsko obdobje in čas šolanja; tj. čas, v katerem je intervjuvanec_ka živel_a pri svoji družini.	• Informbiro, spor med Stalinom in Titom (1948) • Madžarska revolucija (Budimpešta, 1956) • Vesoljska tekma (Sputnik in Lajka v vesolju, 1957; Jurij Gagarin, 1961; pristanek na Luni, 1969) • Praška pomlad in študentski protesti (konec 1960-ih) • Jugoslavija svetovni prvak v košarki (Tivoli, 1970) • Afera Watergate in proces proti Nixonu (1972–73) • Smrt Josipa Broza Tita (1980) • Olimpijske igre v Sarajevu (1984) • Berlinski zid pade (1989) • Osamosvojitve Slovenije (1991)
<i>(mladost)</i> Obdobje polnoletnosti, torej študija oz. ko je pričel_a s prvo službo, če ni študiral_a; tudi služenje vojske.	
<i>(srednja leta)</i> Obdobje, ki vključuje rojstvo otrok intervjuvanca_ke in čas njihovega odrasčanja.	
<i>(zrela leta)</i> Obdobje, ko se njihovi otroci bližajo dobi odraslosti, tj. polnoletnosti in odhodu od doma (študij, služba ipd.).	• Vietnamska vojna (1955–75) • Vlakovratstva in enotnosti, štafeta mladosti (posebej 60. in 70. leta) • Titova vloga in delovanje v gibanju neuvrščenih
Intervju je razdeljen z osredotočenostjo na posamezna življenjska obdobja intervjuvanca_ke (levo), ki se jih nato v pogovoru smiselno naveže na referenčne zgodovinske dogodke (desno).	

Tematski sklop: uporaba medijev
V okviru tematskega sklopa nas zanima, katere medije je intervjuvanec_ka uporabljal_a v posameznem življenjskem obdobju in kako je potekala njihova uporaba. Konkretnije:
• Katere medije kot tehnologije je intervjuvanec_ka uporabljal_a: časopisi, revije, radio, televizija? • Katere časopise in revije konkretno? Zakaj so brali ravno te, kaj jih je pritegnilo k branju? Katere televizijske postaje in katere oddaje na televiziji? Katere radijske postaje in katere oddaje? • Katere medije so spremljali ostali člani družine in prijatelji (v otroštvu starši in bratje ali sestre; v mladosti partner_ka; v srednjih letih otroci ...)? Kako se je spremljanje medijev razlikovalo po družinskih članih? Katere so spremljali prijatelji, sodelavci? • So bili med mediji tuji mediji (npr. radii, televizije, revije)? Kateri? Zakaj prav ti? Kaj pa mediji iz preostalih jugoslovanskih republik v srbohrvaščini idr. jezikih? • Kateri medij je bil za intervjuvanca_ka najbolj pomemben? Kateri je bil najpomembnejši za ostale družinske člane? Je bila kakšna oddaja ali serija, ki je niso hoteli zamuditi? Zakaj? Jo lahko opišejo? • Katere oddaje so spremljali redno? Katere so na njih naredile največji vtis? Katerih se najbolj spomnijo? Zakaj prav teh? Jim je ostal v spominu kakšen voditelj/igralac? • Se spomni, kdaj je prvič gledal_a televizijo? Kdaj so v družini dobili svoj televizor? • Kje v bivališču sta bila televizor in radio? Je imela televizija v tem pogledu v bivališču pomembno vlogo? • Na kakšen način so spremljali te medije? Kdaj in kje so brali časopis ali revijo? So časopis brali vsak dan ob jutranji kavi? So jih brali sami ali v družbi? Ali je isti izvod časopisa/revije brala celotna družina, sodelavci, prijatelji ali le oni sami? • Koliko so spremljali te medije? So televizijo, radio, časopis spremljali čisto vsak dan, več ur dnevno itd.? • So zvečer spremljali televizijski dnevnik (oz. so ga v otroštvu spremljali starši)? Je to bila vsakodnevna rutina, ste to počeli vsak dan? • Ste katerega izmed medijev (npr. katero izmed oddaj na televiziji) spremljali vsi v družini naenkrat? • Ste televizijo gledali doma ali pri kom drugem? • Se je intervjuvanec_ka o posameznih oddajah, prispevkih pogovarjal_a z drugimi člani družine, prijatelji? O čem so se najpogosteje pogovarjali? • Je v kakšnem pogledu uporaba medijev kdaj odstopala od njihove siceršnje uporabe? Kdaj in zakaj?

Tematski sklop: zaupanje v medije in novinarstvo
V okviru tematskega sklopa nas zanima, v kolikšni meri je intervjuvanec_ka zaupal_a medijem in novinarjem v posameznem življenjskem obdobju. Konkretnije:
• V kolikšni meri so lahko zaupali poročanju v medijih, ki so jih omenjali prej, torej medijem, ki so jih spremljali? Koliko ste tem medijem verjeli? • So v tem smislu med mediji obstajale razlike? Katerim so zaupali bolj in katerim manj? Zakaj ravno tem? • So bili novinarji nasploh dojeti kot verodostojni in vredni zaupanja? Kakšno mnenje so takrat o njih imeli oni? • So komu zaupali bolj ali morda manj? Je bil mogoče kateri novinar dojet kot bolj kredibilen kot drugi? Kateri in zakaj? Je kdo izstopal posebej negativno ali pozitivno? • Kje in kako so dobili informacije, ki so jim zaupali? • Bi intervjuvanec_ka torej rekel_la, da je bilo poročanje v medijih celovito? So bile informacije, ki jih je prejel_a, dovolj raznolike? So se glede kakšnih tematik pojavljala konfliktna stališča, ki so se nato predstavila tudi v medijih? Katera oz. zakaj menijo, da ne? • Kakšno je bilo v tistem času stališče ostalih družinskih članov do medijev in novinarstva? Kaj pa prijateljev? So se o teh stvareh kdaj pogovarjali? O čem je tekla beseda? • Je kakšen izmed novinarjev ali medijev v tem pogledu posebej pozitivno ali negativno izstopal? • So se v medijih kdaj pojavljale kritike? Proti komu ali čemu so bile uperjene? • Ali je intervjuvanec_ka vedel_a, da se o kakšnih tematikah v medijih ne govori? Katere so bile te tematike? Kakšni so bili razlogi, da se o njih ni govorilo? Katera področja se je le redko kritiziralo, kritika katerih pa je bila mogoča? • Je bilo bolje, če se o določenih tematikah tudi sicer ni govorilo? V kolikšni meri je bila dopuščena javna kritika družbenih razmer? • So kritike kljub temu, da niso bile dobrodošle, bile prisotne? • Če se v medijih o določenih tematikah ni govorilo, kako je intervjuvanec_ka prišel_la do zanj_o relevantnih informacij? Kateri so bili kanali, prek katerih je bilo mogoče dobiti informacije, ki jih oblast ni filtrirala?

V avtoritarnih sistemih so bile kritike sistema velikokrat izražene med vrsticami in ne neposredno; vprašajte intervjuvanca_ka, ali pozna kakšen relevanten primer. Pogosto so se v družbi širile tudi šale na račun politike, ki so dragocen vir informacij – če intervjuvanec_ka pozna kakšno šalo, naj jo pove in jo razloži, če je zaradi drugačnega konteksta ne razumete.

Tematski sklop: dojetanje jugoslovanske družbe
V okviru tematskega sklopa nas zanima, kako so mediji predstavljali jugoslovansko družbo in kako jo je dojemal intervjuvanec_ka. Konkretnije:
• Ima intervjuvanec_ka občutek, da je v obravnavanem obdobju glede na povedano vedel, kaj se dogaja v jugoslovanski družbi? • So bili za kakovostno informiranje zaslužni predvsem mediji ali so bili v tem pogledu pomembnejši drugi informacijski kanali? • Kako intervjuvanec_ka ocenjuje, da se je v medijih nasploh prikazovalo jugoslovansko družbo? Je podoba, ki so jo prikazovali mediji, ustrezala njegovi oz. njeni predstavi o družbi? • Koliko so se o Jugoslaviji in jugoslovanski družbi pogovarjali z družino in prijatelji? • So družbo dojemali kot svobodno? So o tej temi razmišljali in se o njej pogovarjali? • Ali intervjuvanec_ka meni, da se je prek medijev poskušalo izgrajevati jugoslovansko skupnost? Na kakšne načine se je to kazalo? Obstajajo kakšni konkretni primeri, ki bi to nakazovali? • Je to zaobjeto v besedni zvezi <i>bratstvo in enotnost</i>? Kaj ta pomeni njim? Koliko in kako je bila prisotna v medijih?

Zaključek intervjuja: refleksija
Namen zaključka je, da intervjuvanec_ka premisli kakšno je njegovo oz. njeno splošno stališče do socialistične Jugoslavije danes in ali jo dojema bistveno drugače, kot jo je dojemal v preteklosti.
• Do tega trenutka so govorili predvsem o tem, kako so določene segmente družbe dojemali v preteklosti – bi danes na te stvari gledali bistveno drugače? V kakšnem smislu da oz. ne? • Kako bi primerjali vsebinsko poročanje in delo novinarjev danes s tistim iz preteklosti?
Zaradi koronavirusa bodo nekateri med vami izvedli intervjuje prek interneta. Dobro je, če v tem primeru intervju <u>zaključite z vprašanjem o omejitvah in prednostih opravljanja intervjuja po e-poti</u>. Kaj o teh stvareh pravijo sogovorniki_ce?

Napotki in priporočila pri izvedbi intervjuja

Pomembno: Intervjuvanec_ka mora biti rojen_a med leti 1940 in 1955. Intervju izvedite na lokaciji oziroma v prostoru, ki bo zaseben in tih, v njem pa naj bosta samo spraševalec_ka in intervjuvanec_ka, brez drugih oseb, da ne bo prihajalo do motenj pri intervjuju. Intervju posnemite (diktafon, telefon) in naredite prepis pogovora v obrazec, namenjen transkriptu intervjuja.

Pomembno: Intervjuvanec_ka mora biti seznanjen_a z namenom izvedbe raziskave pred pričetkom intervjuja. Poskrbite, da boste razložili vsebino soglasja za sodelovanje v raziskavi, in pojasnili, kako bodo pridobljene informacije uporabljene.

Pričetek intervjuja in njegova izvedba

Prednost pogovora s sorodnikom je njegova dostopnost in bližina, vendar lahko prav te prednosti pri intervjuju predstavljajo tudi težavo, saj se spraševalec lahko počuti nelagodno, ker z intervjuvancem_ko samodejno govori na drugačen način, kot bi to počel sicer. Enak občutek lahko ima intervjuvanec_ka, ki verjetno tudi ni vaju intervjujev.

Bodite vnaprej pripravljeni na to in poskusite pri pogovoru kljub temu ohraniti sproščenost. Ohranjajte seveda tudi določeno distanco, saj boste intervju na tak način lažje vodili in opravljen bo kvalitetnejše, z njim pa boste bolj zadovoljni tako vi kot intervjuvanec_ka.

Pred pričetkom intervjuja se z intervjuvancem_ko pogovorita o vsebini intervjuja in o tem, kakšna vprašanja lahko pričakuje. Tudi sicer naj intervju poteka čim bolj sproščeno, torej kot pogovor in ne kot formalno izpraševanje; zanj si vzemite dovolj časa, intervjuvancu_ki pa dajte dovolj možnosti za premislek. Okvirne tematike, o katerih boste govorili, lahko intervjuvancu_ki sporočite že vnaprej, da lahko o njih razmisli še pred izvedbo intervjuja. Če je potrebno, lahko intervju prekinete in nadaljujete, vendar to nato označite v transkriptu intervjuja.

Vprašanja in potek intervjuja

Na podlagi te matrice za vodenje intervjuja si pripravite okvirna vprašanja, ki naj pokrijejo tematske sklope, ki jih morate obravnavati v intervjuju. Pokriti morate vse sklope, vendar imejte ob opravljanju intervjuja v mislih dvoje: prvič, matrica nikakor ni vprašalnik za vaš intervju. Je le okvir, da se lahko bolje znajdete, kaj je sploh namen posameznega tematskega sklopa in kaj hočemo izvedeti. Konkretna vprašanja oblikujte sami in jih prilagajajte tudi skozi pogovor, matrica vam je ob tem lahko v pomoč. Drugič, intervjuvanec_ka mora imeti dovolj časa in predvsem svobode za odgovore in razlage. Odgovora zato ni potrebno nemudoma prekinjati, če se oddalji od prvotnega

vprašanja. Ne glede na to poskušajte držati ravnotežje med odgovori intervjuvanca_ke in vašim vodenjem (!) intervjuja, ki naj se drži smiselne strukture. To strukturo si skupaj z vprašanji začrtajte vnaprej, pred pogovorom.

V praksi to pomeni, da okvirnim vprašanjem ni potrebno slediti striktno po vrstnem redu, ki ste si ga zastavili v začetku, temveč predvsem "logično" sledite toku pogovora in se mu prilagajate. V nasprotnem primeru bo po nepotrebnem prihajalo do skakanja med tematikami, tudi kadar to ne bo smiselno, in s tem do prekinjanja toka misli intervjuvanca_ke. Sočasno imejte v mislih, da ne smete prepustiti vodenja intervjuja intervjuvancu_ki, saj ga izvajate vi. To pomeni tudi, da boste pogosto težko pokrili najprej en tematski sklop, nato drugega itd., saj boste med izvajanjem intervjuja samodejno prehajali med različnimi tematskimi sklopi in vsebinami.

Obstaja velika verjetnost, da vam nekaterih vprašanj ne bo potrebno zastaviti, ker bo intervjuvanec_ka odgovor podal že pri odgovarjanju na kakšno drugo vprašanje. Bodite zato pozorni na vsebino odgovorov. Ponavljanje vprašanj, za katera se intervjuvancu_ki dozdeva, da jih je že pojasnil_a, je lahko protiproduktivno.

V primeru, da vam kakšen dogodek, primer ali referenca niso razumljivi ali poznani, pozovite intervjuvanca_ko, naj vam podrobneje razloži, o čem je govor. Če bo na primer govoril_a o določeni oddaji, novinarju, mediju, ki ga ne poznate, naj vam poda dodatno razlago. Dodatne razlage so vsekakor dobrodošle!

Anekdote ali primeri niso slabost, temveč so zaželen del ustne zgodovine, saj zgodovinskemu obdobju dodajo barvitost in pokažejo, kako so se stvari odvijale v vsakdanjem življenju. »Ali se spomnite kakšnega primera?« naj bo zato redno med vašimi vprašanji!

Časovno obdobje

Pred izvedbo intervjuja razložite intervjuvancu_ki, na kakšen način boste opravili intervju in o katerih življenjskih obdobjih nameravate opraviti pogovor. Razložite ločevanje med štirimi različnimi življenjskimi obdobji, ob čemer poskrbite, da bo intervjuvanec_ka razumel_a, kako jih poskušamo ločiti. Ta obdobja so lahko pri vsakem posamezniku drugačna, zato je potrebno vnaprej razčistiti, kako se odražajo v primeru vašega_e intervjuvanca_ke.

Poskrbite, da odgovori ne bodo preveč splošni in da jih bo mogoče navezati na konkreten zgodovinski čas (ne nujno na leto, vsekakor pa na desetletje, saj obravnavamo zelo dolgo časovno obdobje). Sproti zato preverjajte s podvprašanji, o katerem obdobju je govor, če to v odgovorih ne bo jasno.

Z intervjuvancem_ko vse tematske sklope obravnavajte po posameznih življenjskih obdobjih: pričnite z najzgodnejšim življenjskim obdobjem, razpravljajte o uporabi medijev, zaupanju v medije in novinarstvo ter dožemanju jugoslovanske družbe, šele nato se smiselno navežite tudi na referenčne dogodke, npr. »V obdobju, ki

sva ga obravnavala, pa se je zgodila tudi Titova smrt. Kako ste spremljali ta dogodek? Je bilo poročanje o tem dogodku celovito? Se o čem v medijih ni govorilo? Zakaj? Kje ste o tem potemtakem govorili?«

Bodite tudi pozorni, da vam bo intervjuvanec_ka razložil_a, kako je dojemal_a določene primere in dogodke v obdobju, o katerem govorita, in ne, kako jih dojemata danes. Slednje je namenjeno zadnjemu delu intervjuja, v katerem bo intervjuvanec_ka razložil_a, kako je njegovo oz. njeno dožemanje Jugoslavije in fenomenov v njej danes drugačno kot v preteklosti. Imejte v mislih, da tega razlikovanja seveda ne bo mogoče vzpostaviti zmeraj in v vseh primerih.

Transkript intervjuja

Po pogovoru morate pripraviti prepis intervjuja, kar imejte v mislih, saj vam bo vzel več časa kot sam pogovor (približno trikrat toliko).

Prepis naj bo dobeseden, popravljajte ga minimalno. Sledi naj torej pogovoru, pri čemer pa ne "posnemajte" na silo pogovornega jezika, popravite lahko tudi manjše jezikovne napake. Dodajajte vejice, in ko se zaključí misel, tudi piko za konec povedi.

Težava je, da velika večina ljudi v pogovorih ne govori v zaključenih povedih, pri katerih bi na koncu lahko jasno postavili piko, pogosto uporabljamo zelo dolge povedi, se v odgovorih obotavljamo, različne stvari lahko ponavljamo, se zapletamo in zatikamo itd. Naj vas pri prepisu to ne preseneti, čeprav zaradi tega mogoče intervjuvanec_ka na prvi pogled deluje, kot da je neizobražen_a, kar pa je samo značilnost govorjene besede; prepisi lahko vključujejo vse te "težave", ki so del pogovornega jezika, saj bodo uporabljeni za raziskovalne namene in ne za javno objavo v mediju, kjer bi jih primerno uredili in slogovno popravili.

V primeru, da se pojavi potreba, lahko za pomoč uporabljate oglate oklepaje, na primer: za smeh [smeh, 2 sek] [se glasno zasmeji] [se ironično zasmeji], za nerazumljivo govorjenje [mrmranje] [nerazložno govorjenje], če niste povsem prepričani, katera beseda je bila uporabljena [komunizem/komunitarizem?], mašila, kot so "a ne", "hmm" ipd. [mašilo], za večsekundni premor v pogovoru, pri čemer v oglati oklepaj zapišite njegovo dolžino [5]. Oklepaje uporabljajte tudi za primere, ko misel intervjuvanca_ke nima jasnega zaključka in je prišlo do preskoka v toku pogovora, v tem primeru uporabite tri pike [...], kadar je potrebno naknadno pojasnilo kakšne besede ali primera [pogovorno za televizijo] ali ko bi radi podali dodatno pojasnilo za bralca_ko transkripta [govoril povsem tiho] [glasno zavzdihne] [se odkašlja] itd. Kadar je del odgovora podan zelo glasno, TO NAPIŠITE Z VELIKIMI ČRKAMI, kadar pa je intervjuvanec_ka hotel_a nekaj z intonacijo posebej poudariti, te besede podčrtajte.

Na koncu intervjuja se ne pozabite zanj zahvaliti!